

Cevrî Divanı'ndaki Farsça Rubailerin Türkçeye Çevirisi*

MERVE GÜNAN**

Translation of Persian Rubais at Cevrî's Divan to
Turkish

Ö Z E T

Cevrî İbrahim Çelebi, 17. yüzyılda eser vermiş şairlerdendir. İyi bir eğitim gördüğü kaynaklarda belirtilen Cevrî, şiir yazacak düzeyde Farsçaya hâkindir. Cevrî Divanı'nın Nuruosmaniye Kütüphanesi 2370 numarada kayıtlı nüshasında 37 adet Farsça rubai bulunmaktadır. Mevlevîliğe intisabı olan şair, bahsi geçen rubailerinde tasavvufî terminolojiye sıkça yer vermiştir. Bu şiirlerinde bazen dünyanın faniğinden bahsederek insanın Allah'tan başka her şeyi terk etmesi gerektiği konusunda tavsiyeler vermiş bazen de tasavvufta ileri mertebelere geldiğini zannedenleri tenkit etmiştir. Ona göre insan tasavvuf mertebelerinin en üstüne erişmek istiyorsa aklını ve hislerini bir yana bırakmalıdır. Şimdiye kadar Divan üzerine yapılan çalışmalarda bu rubailer ihmal edilmiştir. Bu çalışmada Cevrî'nin hayatı ve eserleri üzerinde kısaca durulacak, rubailerin divandaki yeri ve konusu hakkında bilgi verilecektir. Daha sonra rubailer transkribe edilerek Türkiye Türkçesine aktarılacaktır.

ABSTRACT

Cevrî İbrahim Çelebi is one of the poets who produced works in the 17th century. Cevrî, who is mentioned in the sources where he had a good education, has a good command of Persian. There are 37 Persian rubais in the copy of the Nuruosmaniye Library of the Cevrî Divan, registered in number 2370. The poet, who was a member of the Mevleviyyeh, frequently used Sufi terminology in his rubais. In these poems, he sometimes mentioned the mortality of the world and gave advice that one should leave everything but Allah, and sometimes criticized those who thought that he had advanced in Sufism. According to him, if one wants to reach the top of the Sufism levels, he should leave his mind and feelings aside. Until now, the studies that have been done on his divan neglected his rubais. In this study, the life and works of Cevrî will be briefly discussed and the place and subject of rubais will be given. Rubais will be transcribed and then will be translated to modern Turkish.

ANAHTAR KELİMELE R

Cevrî, Divan, Farsça, Rubai.

KEYWORDS

Cevrî, Divan, Persian, Rubai.

* Makalenin Geliş Tarihi: 05.11.2019 / Kabul Tarihi: 22.11.2019.

** Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, (mervegunan@gmail.com), Orcid Id: 0000-0002-1620-3094.

Bu makalenin hazırlanmasında yol göstericim olan muhterem hocam Doç. Dr. Ümran AY'a, makaleyi okuyup görüşlerini bildiren kıymetli dostlarım Arş. Gör. Kübra CEYLAN'a ve Merve Nur EMİROĞLU'na teşekkürü borç bilirim.

Giriş

Asıl adı İbrahim olan Cevrî'nin 1595-1600 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. İyi bir eğitim görmüş olan şair, Galata, Beşiktaş ve Yenikapı Mevlevihanelerine devam etmiştir. Derviş Abdî-i Mevlevî'den hat dersleri alan Cevrî, usta bir talik ve şikeste talik hattatıdır. Mevlevîliğe intisabı olan şairin Bayramiyye-Melamiyye tarikatına da katıldığı aktarılmaktadır (Ayan 1987: 178). Bir müddet Dîvân-ı Hümâyûn katipliği yapmış daha sonra görevinden istifa etmiştir. Bu olaydan sonra eser istinsah ederek geçimini sağlamıştır. Cevrî hattıyla yazılan eserlerin devlet adamları tarafından hediye edilecek kadar kıymetli olduğu bilinmektedir. Bu hususta III. Selim'in Şeyh Galib'e Cevrî hattı bir *Mesnevî* nüshası hediye etmesi üzerine Galib'in teşekkür mahiyetinde "*Aceb bir Mesnevî-i pür-bahâ kim Cevrî hattıyla/Dil-i uşşâk-ı zâra cevri-gerdûn amân verdi*" beytini yazdığı aktarılmaktadır. Böylece nüshanın Cevrî hattı olduğu için kıymetinin arttığı anlaşılmaktadır (Ayan 1993: 460).

Şairin çok vesveseli olduğu için kayığa ve ata binmediği, Mevlevihanelere yürüyerek gidip geldiği söylenir. 1654'te İstanbul'da vefat etmiştir. Cenazesi küçük bir grup tarafından kaldırılarak Eğrikapı'daki Cemaleddin Uşşakî Tekkesi civarına defnedilmiştir. Genellikle arifane şiirler yazan ve Nef'î, Nâilî ve Bâkî gibi şairlerden etkilenmiş olan Cevrî'nin *Divan'ı*¹ dışında *Selîm-nâme*², *Hilye-i Çehâr Yâr-ı*

¹ Cevrî'nin Divan'ı üzerine şu çalışmalar yapılmıştır: Hüseyin Ayan, Cevrî: Hayâtı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1981; Ömer İnce, Cevrî Dîvânı'ndaki Tarihî ve Efsanevî Unsurların Tespiti ve İşlenişi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1991; Mustafa Aslan, "Cevrî Dîvânı'nda Mûsikî", Türk Kültürü, Yıl: 36, S. 422, 1998, s. 361-371; Mustafa Aslan, "Cevri Divanı'nda Yazı İle İlgili Kelime ve Terimler", TDAY-Beleten 2002/II, Ankara, s. 1-24; Reyhan Keleş, Şeyhülislâm Yahyâ, Cevrî, Nedîm Dîvânlarında Gönül, Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2008; Haluk Aydın, "Cevrî Divanı", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 39, 2009, s. 85-94; Haluk Aydın, "Cevrî Divanı'nın Fahri Bilge Nüshasında Yer Alan Neşredilmemiş Şiirler", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 13, S. 23, 2010, s. 207-221; Haluk Aydın, Cevri Divanı'nın Tahlili, Balıkesir Üniversitesi, Doktora Tezi, Balıkesir 2010.

² Arzu Atik, "Bir Hulasa Denemesi: Cevrî ve *Selîmnâme*'si", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 8, 2012, s. 21-36.

*Güzîn*³, *Hall-i Tahkîkât*⁴, *Aynü'l-Füyûz*⁵, *Nazm-ı Niyâz*⁶, *Beyân-ı A'dâd-ı Sıfathâ-yı Nefs-i İnsânî* ve şimdiye kadar ele geçmemiş *Mu'amma Risâlesi* ile *Müfredât-ı Tıb* adlı manzûmesi vardır (Atik 2013). Bunlar dışında Cevrî'nin eserlerinden hareketle yapılan çeşitli çalışmalar da bulunmaktadır.⁷

³ Abdülkadir Erkal, "Türk Edebiyatı'nda Hilye ve Cevrî'nin 'Hilye-i Çâr Yâr-ı Güzin'i", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 12, 1999, s. 111-131; Adem Ceyhan, "Dört Seçkin Dost'un Portresi: Cevrî İbrâhim Çelebi'nin *Hilye-i Çihar-Yâr-i Güzîn*'i", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, 2006, 1-28; Sema Gülmez, *Cevri İbrahim Çelebi ve Hilye-i Çihar-Yar-ı Güzin Adlı Eseri*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006.

⁴ Zehra Gümüş, "Mesnevî'ye Cevrî'nin Manzum Şerhi: *Hall-i Tahkîkât*", *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları*: Prof. Dr. Cem Dilçin Adına 4, S. 6, 2009, s. 231-250; Yeliz Alkaya, *Cevri, Hall-i Tahkîkât ve 'Aynü'l-Füyûz İnceleme- Metin (1b-36b)*, Kocaeli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2018.

⁵ Selâhaddin Hidayetoğlu, *Cevrî'nin Aynü'l-Füyûz Adlı Eserinin Tenkidli Metni*, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1986; Yeliz Alkaya, *Cevri, Hall-i Tahkîkât ve 'Aynü'l-Füyûz İnceleme- Metin (1b-36b)*, Kocaeli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2018; Simge Sakarya, *Cevri ve 'Aynü'l-Füyûz İnceleme-Metin (37a-70b)*, Kocaeli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2018.

⁶ Suat Donuk, "Cevrî ve ve *Nazm-ı Niyâz* Mesnevisi", *TÜBAR: Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 33, 2013, s. 93-126.

⁷ M. Fatih Köksal, "Bir Kasîde İki Şair: Nefî, Cevrî", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 4, 1997, s. 191-202; Haluk Aydın, "Cevrî'nin Bugün Balıkesir'de Bulunmayan İlyas Paşa Camii ve Mevlevihanesini Konu Edinen Kasidesi", *Balıkesir 2005 Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, Balıkesir Belediyesi Yayınları, Balıkesir 2005, s. 529-540; Pervin Çapan, "Kasideye Gelen Nevruz: Cevrî'nin Nevruzîyyesi", *Tunca Kortantamer İçin*, Editör: Yavuz Akpınar, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir 2007, s. 201-216; Hatice Aynur, "Evliyâ Çelebi Seyâhatnâmesi'nde Cevrî Çelebi ve Tarih Manzûmeleri", *Journal of Turkish Studies = Türklük Bilgisi Araştırmaları: Çekirge Budu, Festschrift in Honor of Robert Dankoff*, c. 44, Aralık, 2015, s. 151-178; Fatma Nur Gülen, "17. Yüzyıl Şairlerinden Neşâtî, Nâ'îlî, Cevrî'nin Şeyhülislâm Bahâyi Efendi'ye Yazmış Olduğu Kasideler", *Turkish Studies: Prof. Dr. Muhammed Yelten Armağanı 10*, S. 8, Bahar, 2015, s. 1175-1194; Haluk Aydın, "Cevrî'nin Mesnevi Nazım Şekliyle Yazılmış Bilinmeyen Bir Manzum Eseri Üzerine", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 62, Erzurum 2018, s. 1-10; Hatice Aynur, "Çelebiler Çağından Bir Çelebi: Cevrî Çelebi", *Uluslararası Katip Çelebi Araştırmaları Sempozyumu*, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir 26-28 Mart 2015.

Divan'da Rubailerin Yeri

Cevrî Divanı'nın tenkitli metnini yayımlamış olan Hüseyin Ayan, çalışmasında karşılaştığı dokuz nüsha hakkında bilgi verir. Bunlar Topkapı Sarayı Müzesi Emanet Hazinesi no: 1623, Süleymaniye Kütüphanesi Es'at Efendi bölümü no: 2619, Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye bölümü no: 1086, Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi no: 1286, Nuruosmaniye Kütüphanesi no: 2370, Topkapı Sarayı Müzesi Revan no: 762 ve 793, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi no: 912 ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y. 71 numarada kayıtlı nüshalardır (Ayan 1981: 56-59).

Hüseyin Ayan'ın ifadesiyle yukarıda bahsi geçen dokuz nüshanın üçünde rubailer bulunmaktadır. Bunlar Raşit Efendi, Hacı Selim Ağa ve Nuruosmaniye kütüphanelerindeki nüshalardır. Hüseyin Ayan, Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi 1286 numarada kayıtlı nüshanın *Cevrî'nin* el yazısıyla olduğunu belirtir ve bu nüshayı, “*Cevrî* hattıyla olanların en zengini” diye tanımlar. Diğer nüshalarda ise eksiklikler vardır. Ayan, nüsha tavsifinde Kayseri nüshasında 40 rubainin bulunduğunu ve bunların 37'sinin Farsça olduğunu söylemiştir (Ayan 1981: 57). Ancak bu nüshada rubailer bulunmamaktadır.

Hacı Selim Ağa kütüphanesinde yer alan ve içinde 67 kıt'a ve rubai bulunduğu ifade edilen (Ayan 1981: 59) nüsha tarafımızdan görülmüş ve Farsça rubailerini içermediği anlaşılmıştır.

Hüseyin Ayan, başka hattatların kaleme almış olduğu divan nüshalarının en hacimlisinin Nuruosmaniye Kütüphanesi 2370 numarada kayıtlı olan nüsha olduğunu söyler (Ayan 1981: 10). Biz çalışmamızda Nuruosmaniye nüshasını esas aldık. Nuruosmaniye nüshasında 219^a-221^b varakları arasında “*Rubā'ıyyāt*” başlığı altında 37 Farsça rubai yer almaktadır. Rubailer kısmı, “*Divan'*ın Farsça manzume sayısı, Türkçe manzume sayısından fazla olduğu tek bölümdür.” (Aydın 2010b: 36). Daha önce yapılan çalışmalara bu şiirler dahil edilmediğinden bu çalışmada *Cevrî'nin* Farsça rubailerini önce çeviri yazıyla verilmiş daha sonra Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

Rubailerin Konusu

Cevrî'nin Farsça rubailerini genellikle tasavvufî ve arifanedir. Zevklerden arınma yoluyla 'ölmeden önce ölmek', vahdet-kesret tezdâ, zahir ve batın ehlinin karşılaştırılması, rint tipinin kıyâmet günü zorluk çekmeyeceği, insan-ı kâmilin gönlünün renksiz oluşu, saf gönüllü olmanın ilimlerin kapısını açacağı, mübarek kişilerle bir arada bulunmanın önemi, dünyanın geçiciliği, dünyanın içinde insanın hiçliği, fakirliğin/rüsvalığın övgüsü ve aşk rubailerinde işlenen başlıca konulardır.

Rubailerin yedisi aşkın ağzından yazılmıştır. Herkes aşkın müşterisidir. Ona tutsak olanlar canlarından geçer (R. 24). Tüm insanlar onu aramakta, ondan bahsetmektedir (R. 25). Aşk, ateşin ta kendisidir. Hz. Musa'nın gördüğü tecelli nuru hep aşktandır (R. 26). Onun Allah'ı görmek istemesi sonucu Allah'ın ona Tur Dağı'na bakmasını söylemesi ve bunun sonucunda dağın tecelliye dayanamayıp alt üst olması aşk sebebiyledir. Hz. Musa ile ağaçtan konuşan da yine aşktır (R. 27). Hz. Muhammed'in taşları konuşturma mucizesi, aşkın taşları dile getirmesi sonucu gerçekleşmiştir. Aşk, her yerde farklı hünerler gösterir (R. 28). Akıl, onun hakkında hiçbir fikir beyan edemez. Aşkın eline düşen perişan olur (R. 30). Felekler ve gezegenler aşktan dolayı titrer (R. 31).

Cevrî'nin, çalışmamıza konu olan şiirlerinde çeşitli tiplere yönelik eleştirileri vardır. O, vahdete eriştiğini iddia edenleri (R. 3-4), zekasıyla gururlananları (R. 6), heva ve hevesine uyanları (R. 7), başkaları hakkında konuşup duranları (R. 8), sürekli şaraptan ve Cem'den bahsedenleri (R. 9), âlemleri sanki görmüş gibi anlatan sofuyu (R. 10) ve sülûkun mertebelerine vakıf olduğunu zannedenleri tenkit eder (R. 11).

Şair, tenkitlerinin yanında bazı tavsiyelerde de bulunur. Cevrî'ye göre insan kendini bilmelidir (ma'rifet-i nefis) (R. 20). Akıl, insanın masivaya olan rağbetini artırdığı için terk edilmelidir (R. 14). Tasavvuf mertebelerinin en üstüne ulaşmak isteyen insan, aklını ve hislerini bir tarafa bırakmalı, gönül aynasını parlatarak gönlünü kötülüklerden temizlemelidir (R. 21). Sema ve zikir için şeklen ve ruhen hazır bulunmadıkça bunlardan bir zevk elde edilemez (R. 23).

Rubailerde Kafiye ve Vezin Kullanımı

İlk 21 rubaide mısralar (a a a a) şeklinde kafiyelendiğinden bunlar rubai-i musarra (terane) olarak adlandırılır (Dilçin 1983: 209; Saraç 2014: 93). 22. şiirden itibaren kafiye düzeni değişmekte 27. şiire kadar (a a x a) şeklinde devam etmektedir. 27, 28 ve 29. rubailer teranedir. Şair 30. rubaide değişikliğe giderek yine (a a x a) biçimini kullanmıştır. 31-34 numaralı şiirler rubai-i musarradır. 35, 36 ve 37. rubailer ise yine (a a x a) şeklinde kafiyelenmiştir. Aşağıdaki tabloda kafiye şemaları ve bu şemaların kullanıldığı şiirlerin numaraları verilmiştir:

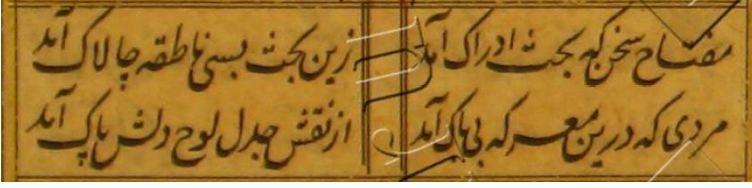
Kafiye Şeması	(a a a a) Rubai-i Musarra/Terane	(a a x a)
Şiir Numarası	1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-27-28-29-31-32-33-34	22-23-24-25-26-30-35-36-37

Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı gibi Cevrî, Farsça rubailerinde çoğunlukla (a a a a) kafiye düzenini tercih etmiştir.

Şair vezin konusunda farklı tercihlerde bulunmuştur. Bazen tüm mısraları aynı vezinle yazmış bazen de rubai nazım şeklinin verdiği serbestî ile farklı vezinler kullanmıştır. Yine de Türk edebiyatındaki genel eğilime (Dilçin 1983: 207) uyarak bahsi geçen rubailerin tamamına yakını ahreb kalıbıyla yazmıştır. Yalnızca 29. rubainin son mısraında ahrem kalıbını kullanmıştır. Aşağıdaki tablo şairin vezin kullanımıyla ilgilidir. Hangi şiirde kaç farklı vezin kullanıldığı ve vezin kusuru bulunan şiirlerin numaraları tabloda gösterilmiştir:

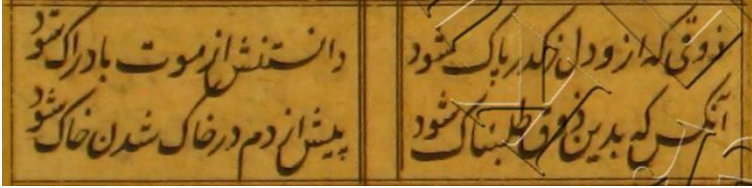
Tüm mısraları aynı vezinle yazılan rubailer	İki farklı vezinle yazılan rubailer	Üç farklı vezinle yazılan rubailer	Dört farklı vezinle yazılan rubailer	Vezin problemi bulunan rubailer
2-10-12-31-32-33	1-3-4-5-6-7-8-9-11-15-16-17-18-19-20-22-24-27-30-34-35-36-37	14-23-26-29	21-25	13-28

Rubailer ve Türkçeye Çevirisi

1.⁸

Miftāh-ı sohen ki baḥş-i idrāk āmed
 Z'in baḥş besī nāṭıka çālāk āmed
 Merdī ki der-în ma'reke bî-bāk āmed
 Ez-naḫş-ı cedel levḫ-i dileş pāk āmed

[=Söz anahtarı idrak bahsini açtığında bu bahisten birçok söz ansızın ortaya çıktı. Bu savaş meydanına korkusuz gelen adam, söz savaşının tesiriyle gönül levhasını temizledi.]

2.⁹

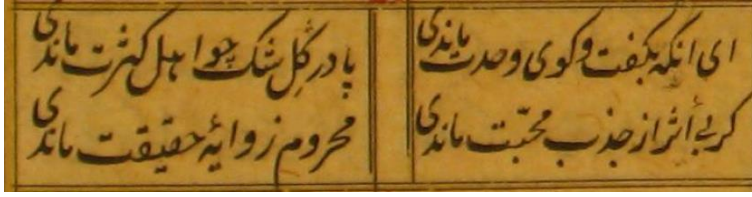
Zevkī ki ez-ü dil ze-keder pāk şeved
 Dānisteneş ez-mevt be-idrāk şeved
 Ān kes ki bedīn zevḫ ṭalebnāk şeved
 Pīş ez-dem-i der-ḫāk şoden ḫāk şeved

[=Gönlü kederden temizleyen bir zevk vardır ki onu bilmek, ölümü idrak etmektir. Bu zevki arzulayan kişi, ölüp toprağa girmeden önce toprak olur.]

⁸ 1. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

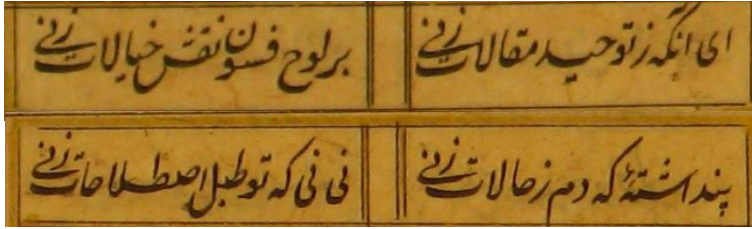
2., 3. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

⁹ Tüm mısralar aynı vezinle yazılmıştır: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

3.¹⁰

Ey ān ki be-goft u gūy-ı vaḥdet māndī
 Pā der-gil-i ſek çu ehl-i keſret māndī
 Ger bī-eſer ez-cezb-i maḥabbet māndī
 Maḥrūm ze-vāye-i ḥaḳīḳat māndī

[=Ey vahdet dedikodusunda kalan kiſi! Keſret ehli gibi senin (de) ayağın ſüphe çamurunda kaldı. Eğer aſkın cezbesinden etkilenmediysen hakikat nasibinden mahrum kaldın demektir.]

4.¹¹

Ey ān ki ze-tevhīd maḳālāt zenī
 Ber-levḥ-i fuſūn naqſ-ı ḥayālāt zenī
 Pindāſte'ī ki dem ze-ḥālāt zenī
 Nī nī ki to ṭabl-ı iſṭilāḥāt zenī

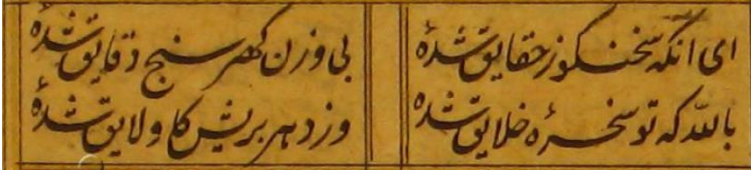
[=Ey tevhit hakkında sözler söyleyen kiſi! (Sen) efsun levhasının üzerine hayaller resmetmekteſin. Hâllere dair ſüpheden bahsediyorsun. Hayır, hayır! Sen ancak ıstılah davulları vurmaktasın, boş sözlerle konuſmaktasın.]

¹⁰ 1., 2. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

3. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

¹¹ 1. ve 2. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

3. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

5.¹²

Ey ān ki soḥen-gū ze-ḥakāyık ṣode'ī
 Bī-vezn-i guher-senc-i deḡāyık ṣode'ī
 Bi'llāh ki to soḥre-i ḡalāyık ṣode'ī
 V'ez-dehr be-rīṣ-i ḡāv lāyık ṣode'ī

[=Ey hakikatlerden söz eden kişi! Sen incinin kıymetini bilemez, incelikleri ölçemez oldun. (Böyle olduğun için) gerçekten sen halkın alay ettiği bir kişi oldun. Dünyadan ancak ahmaklığa layık oldun.]

6.¹³

Ey ān ki be-fiṭnat u zekā maḡrūrī
 V'ez-'uḡde-guṣāyendegīyet mesrūrī
 Mī dān ki ze-rāh-ı 'aḡl u dāniṣ dūrī
 V'ez-ḡamze-i İblīs-hevā memkūrī

[=Ey zihin açıklığından ve zekadan gurur duyan ve müşkülleri çözücülüğünden mutlu olan kişi! Bil ki akıl ve bilgi yolundan uzaksın ve şeytan huylu yan bakışın kanıyla boyanmışsın.]

¹² 1. ve 2. mısralar: Meḡ'ülü Mefā'ülü Mefā'ülü Fe'ül

3. ve 4. mısralar: Meḡ'ülü Mefā'ilün Mefā'ülü Fe'ül

¹³ 1., 2. ve 4. mısralar: Meḡ'ülü Mefā'ülü Mefā'ilün Fā'

3. mısra: Meḡ'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'

7.¹⁴

Ān kes ki murīd ez-heves kām şevēd
 Yek hotve-i řarīķ do şad gām şevēd
 Der-rāh-ı hevā be-nefs-i ĥod rām şevēd
 İblīs ber-ū ĥanded u bed-nām şevēd

[=Heva ve hevesinin müridi olmayı arzulayan kişiye yolun bir adımı iki yüz adım olur. Heva yolunda kendi nefesine boyun eğen (kişiye) şeytan güler ve (o kişinin) adı kötüye çıkar.]

8.¹⁵

Tā key soĥen-i fulān u bihmān gūyī
 V'ez-ķavl-i kesān nişān-ı vaĥdet cūyī
 Şad sāl eger der-īn beyābān pūyī
 Ez-bāğçe-i düst ne-yābī būyī

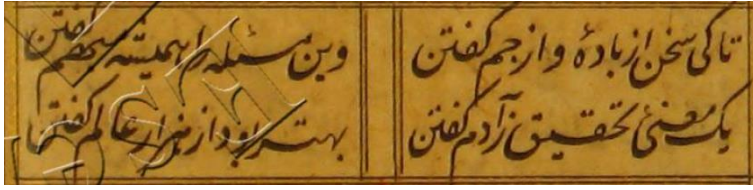
[=Ne zamana kadar falan filanın sözünden konuşacak ve birilerinin sözlerinden vahdet izi arayacaksın? Yüz yıl bu çölde koşsan da dostun bahçesinden bir koku bulamazsın.]

¹⁴ 1. ve 3. mısralar: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

2. ve 4. mısralar: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

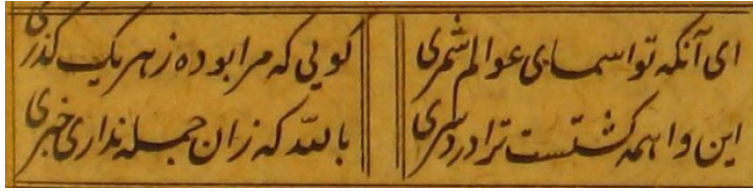
¹⁵ 1., 2. ve 3. mısralar: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

4. mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

9.¹⁶

Tâ key sohen ez-bâde vu ez-Cem goften
 V'in mes'ele-râ hemîşe mubhem goften
 Yek ma'nî-i taḥkîḳ ze-âdem goften
 Bihter boved ez-hezâr 'âlem goften

[=Şaraptan ve Cem'den bahsetmek nereye kadar? Bu mesele daima müphem sözle kaldı. İnsana dair hakikatten bir mana söylemek, bin âlemden söz etmekten daha iyidir.]

10.¹⁷

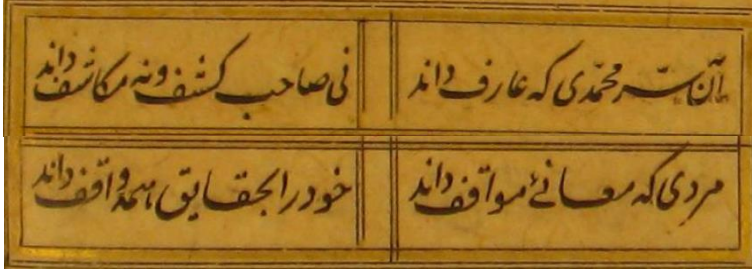
Ey ân ki to esmâ-yı 'avâlim şomorî
 Güyî ki me-râ bûde ze-her yek gozerî
 İn vâ heme geşt-est to-râ derd-i serî
 Bi'llâh ki ze-ân cumle ne-dârî ḥaberî

[=Ey âlemlerin isimlerini sayıp duran kişi! Bize onların her birinden geçtiğini söylersin. Bu söylediklerin senin başını ağrıtmıştır. Andolsun ki o cümleden haberin yok.]

¹⁶1. ve 3. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

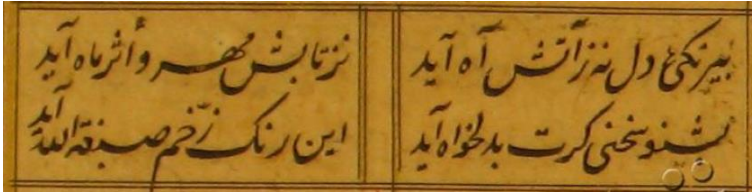
2. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

¹⁷ Tüm mısralar aynı vezinle yazılmıştır: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

11.¹⁸

Merdī ki me‘ānī-i mevāqıf dāned
 Hod-rā be-ḥakāyık heme vāqıf dāned
 Ān sırr-ı Muḥammedī ki ‘ārif dāned
 Nī sāḥib-i keşf u ne mekāşif dāned

[=Makamların manalarını bilen kişi, kendisini gerçeklere bütünüyle vakıf zanneder. Ârif kimsenin bildiği Hz. Muhammed’e ait o sırrı keşif ehli ve keşfedilenler dahi bilemez.]

12.¹⁹

Bī-rengī-i dil ne z’āteş-i āh āyed
 N’ez-tābiş-i mihr u eşer-i māh āyed
 Bi-ş’nev soḥenī geret be-dil-ḥ’āh āyed
 Īn reng ze-ḥomm-ı şıbgatu’llāh āyed

[=(İnsan-ı kâmilin) gönlünün renksizliği ne âh ateşinden ne güneşin parlaklığından ne de ayın tesirinden gelmektedir. Eğer gönlüne uygun düşerse bu sözü dinle. Bu renk, sıbgatullâh küpünden gelmektedir.]

¹⁸ 1. ve 2. mısralar: Mef’ülü Mefâ’ilü Mefâ’ilün Fâ’

3. ve 4. mısralar: Mef’ülü Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fâ’

¹⁹ Tüm mısralar aynı vezinle yazılmıştır: Mef’ülü Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fâ’

13.²⁰

Mestem ze-mey-i mes'ele-i bahş-i vücüd
 Ez-'âlem u ez-âdem u ez-büd [u] ne-büd
 İn-hâ heme vehm-est u hayâl-est u nemüd
 Ğammið 'ayneyke be-bîn çi mând mevcüd

[=Varlık tartışması mevzuunun şarabından sarhoşum. Dünyadan, insandan, varlık ve yokluktan... Bunların hepsi kuruntudur, hayaldir ve görüntüdür. Gözünü kapat, bak var olan ne kaldı?]

14.²¹

İN süret u in ma'nî vu in ğayb u şuhüd
 İn dūrî vu nezdîkî vu in goft u şenüd
 'Aql-est ki raĝbetet bedînhâ efzüd
 Ez-'aql cudâ şov ki be-yâbî maqşüd

[=Bu suret ve mana, bu görünmeyen ve görünen (âlem), bu uzaklık ve yakınlık, bu konuşma ve dinleme... Senin bunlara raĝbetini artıran akıldır. Aklı terk et ki maksadına ulaşasın.]

²⁰ 1., 2. ve 3. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûl

4. mısrada vezin aksamaktadır.

²¹ 1. ve 2. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûl

3. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

4. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

15.²²

Şūfî ki ze-zevk-ı nīsî maħrûm est
 Dil-beste be-ķayd-ı hestî-i mevħûm est
 Īn nukte be-‘arîf-i Ĥodâ ma‘lûm est
 Mektûb-ı vucûd ĥalk-ı fenâ mefhûm est

[=Yokluk zevkinden mahrum olan sofu, vehmî bir varlık kaydına gönül bağlamıştır. Bu husus Allah dostlarına malumdur. Varlık mektubu yokluk halkı (tarafından okunup) anlaşılmıştır.]

16.²³

İcmâl ki şod ez-defter-i ‘âlem fihris
 Tafşîl-i vey âdem-est be-idrâk u be-ħis
 Ān kes ki bedîn her do ne-bâşed mûnis
 Der-soĥbet-i faķr ũ-st emîr-i meclis

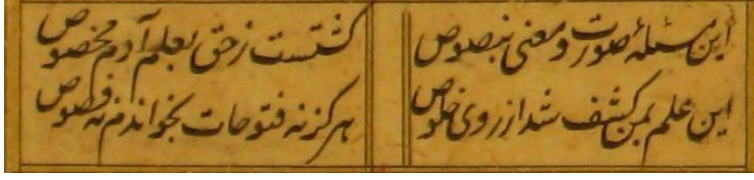
[=Âlem defterinin özeti olan fihristin bölümleri, akli ve hissiyle insandır. Bu her ikisiyle de dost olmayan o kişi, yoksulluk sohbetinde meclisin emiridir.]

²² 1., 2. ve 3. mısralar: Mef’ûlü Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fâ’

4. mısra: Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilün Fâ’

²³ 1., 3. ve 4. mısralar: Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilün Fâ’

2. mısra: Mef’ûlü Mefâ’ilün Mefâ’ilü Fe’ül

17.²⁴

În mes'ele-i şüret u ma'nî be-nuşûş
Geşt-est ze-Ĥaġ be-'ilm-i Ādem maĥşûş
În 'ilm be-men keşf şod ez-rûy-ı ĥulûş
Hergiz ne *Futûhât* be-ĥvândem ne *Fuşûş*

[=Hükümlerin zahiri ve batını meselesi, Allah'ın insana özgü verdiği ilim sayesinde. Bu ilim bana saf gönüllü olduğum için açıldı. Yoksa Fütuhat ya da Fusus okuduğum için değil.]

18.²⁵

Ger ġavş koned be-vâĥidî da'vîhâ
Ger ġuţb dehed be-ġadr-i ĥod fetvîhâ
Me-ş'nev ki vucûdeşân be-în ma'nîhâ
Dunyâ-st ki ĥiġ-est heme mâ fi-hâ

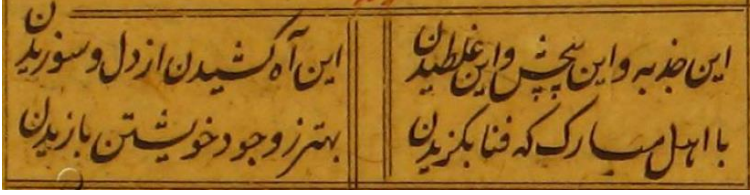
[=Eğer gavs birlikten bahsediyor (ve) eğer kutup kendi anladığınca fetvalar veriyorsa (onları) dinleme. Onların varlığı şu manaya gelir ki dünya, hepimizin içinde hiç olduğumuz yerdir.]

²⁴ 1., 3. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûl

2. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

²⁵ 1., 2. ve 3. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

4. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

19.²⁶

În cezbe vu îñ pîçîş u îñ ğaltîden
 Îñ âh keşîden ez-dil u süzîden
 Bâ-ehl-i mubârek ki fenâ bu'gzîden
 Bihter ze-vucûd-ı h'vîştîden bâzîden

[=Bu kendinden geçme, bu eğilip bükülme, bu yuvarlanma, bu gönülden âh çekme ve yanıp yakılma... Yokluğu seçen mübarek kişilerle (olmak), kendi varlığıyla oyalanmaktan daha iyidir.]

20.²⁷

Ey ez-sohen-i mukâşefe hayrân dil
 V'ey ez-heves-i muşâhede pâ der-gil
 Bu'gzî ki be-to ħall ne-şevîd îñ muşkil
 Tâ ma'rifet-i nefis ne-gerded hâşil

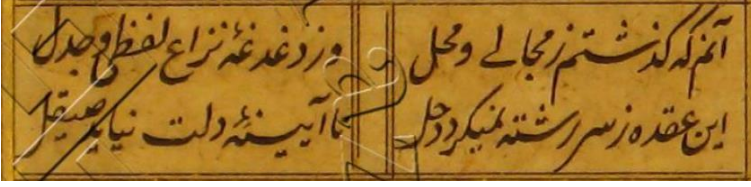
[=Ey ilham sözünden hayran olan gönül! Ve ey görme hevesiyle ayağı çamura batmış olan! Vazgeç, nefsin marifetini elde etmedikçe bu müşkül halledemezsin.]

²⁶ 1. ve 3. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

2. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

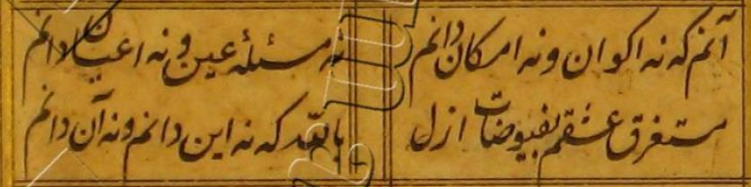
²⁷ 1. ve 2. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

3. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

21.²⁸

Ānem ki gozeştem ze-mecālî vu maḥal
 V'ez-dağdağa-i nizā'-ı lafzî vu cedel
 Īn 'uqde ze-ser-rişte ne-mī-gerded ḥal
 Tā āyīne-i dilet ne-yāyed şayḳal

[=Zamandan, mekândan, ağız dalaşı ve kavganın vesvesesinden geçtim. Gönül aynanı cilalamadıkça bu düğüm ipucuyla çözülmez.]

22.²⁹

Ānem ki ne ekvān u ne imkân dānem
 Ne mes'ele-i 'ayn u ne a'yān dānem
 Mustağraḳ-ı 'ışḳam be-fuyūzāt-ı ezel
 Bi'llāh ki ne ĩn dānem u ne ān dānem

[=Ben ne kainatları ne onların ihtimallerini ne de görünen ve görünmeyen hakikati bilirim. Ezelde feyizlerin aşk (denizinde) boğulmuşum. Andolsun ki onu da bunu da bilmiyorum.]

²⁸ 1. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûl

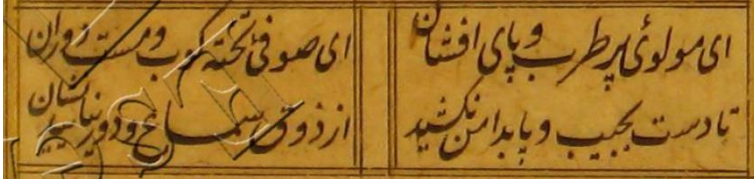
2. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

3. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

4. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

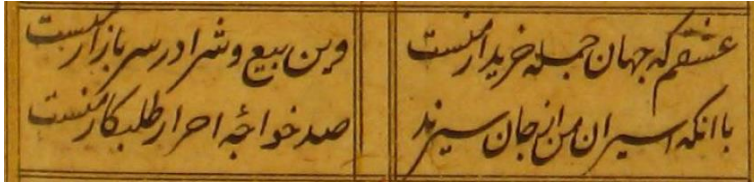
²⁹ 1., 2. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

3. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûl

23.³⁰

Ey Mevlevî-i por-ṭarab u pây-efşân
 Ey şüfî-i taḥta-küb u mest-i devrân
 Tâ dest be-ceyb u pâ be-dâmen ne-keşîd
 Ez-zevk-ı semâ' u devr ne-y-âyd nişân

[=Ey neşe içinde sema eden Mevlevi! Ey (ayağıyla) tahtaya vuran ve zikir meclisinin sarhoşu olan sufi! Elin göğsünde ve ayağın eteğinde olmadıkça semaın ve zikrin zevkinden bir belirti görünmez.]

24.³¹

İşqam ki cihân cumle ḥarîdâr-ı men-est
 V'în bey' u şîrâ der-ser-i bâzâr-ı men-est
 Bâ-ân ki esîrân-ı men ez-cân sîrend
 Şad ḥvâce-i aḥrâr ṭalebkâr-ı men-est

[=Ben, bütün dünyanın müşterisi olduğu aşkı ve bu alışveriş benim pazarımın başındadır. Bununla birlikte benim tutsaklarım canlarından geçmiştir. Yüzlerce hür efendi beni talep etmektedir.]

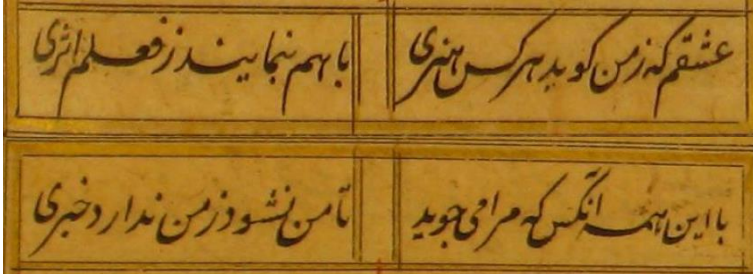
³⁰ 1. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

2. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

3. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

³¹ 1., 2. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

3. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

25.³²

‘İşkâm ki ze-men gūyed herkes hunerî
 Bā-hem be-numāyend ze-fi’lem eṣerî
 Bā-în heme ân kes ki me-râ mî cūyed
 Tâ men ne-şevved ze-men ne-dâred ḥaberî

[=Ben, herkesin bir hünerini anlattığı (ve) benim tesirimden bir iz gösterdiği aşkı. Tüm bunlara rağmen beni arayan o kişinin benimle olmadıkça benden bir haberi yoktur.]

26.³³

‘İşkâm ki me-râ nām-ı diğēr şod âteş
 V’ez-şu’le-i men yekî şerer şod âteş
 Ez-men ḳabesî dîd meğer çeşm-i Kelîm
 K’ender-naẓareş kūh u şecer şod âteş

³² 1. mısra: Mef’ûlü Mefâ’îlün Mef’ûlü Fe’ûl

2. mısra: Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlü Fe’ûl

3. mısra: Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlün Fâ’

4. mısra: Mef’ûlü Mefâ’îlün Mefâ’îlü Fe’ûl

³³ 1. ve 4. mısralar: Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlün Fâ’

2. mısra: Mef’ûlü Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fâ’

3. mısra: Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlü Fe’ûl

[=Ben, diğer adı ateş olan aşkımdan. Benim alevimden bir tek kıvılcım ateş oldu. Hz. Musa'nın gözü benden bir kor gördüğü için onun gözünde dağ ve ağaç yandı.]

27.³⁴

'İşkam ki be-kūhsār nazar mī-kerdem
Ez-ḳuvvet-i Ḥaḳ zīr u zeber mī-kerdem
Ān dem ki tekellum ze-şecer mī-kerdem
Āteş be-dil-i Kelīm der mī-kerdem

[=Ben, dağlara bakıp Allah'ın kudretiyle (o dağı) alt üst eden aşkımdan. Ağacın içinden konuştuğum vakit Hz. Musa'nın gönlüne ateş düşürdüm.]

28.³⁵

'İşkam ki be-ḥod 'arz-ı huner mī-kerdem
Der-her cāyī kār-ı diğer mī-kerdem
Ez-ḥatm-i rusul kesb-i nazar mī-kerdem
Nuṭḳ ez-leb-i ḥāmūş-i ḥacer mī-kerdem

[=(Ben) aşkımdan (ve) bizzat hüner gösteriyordum. Her yerde başka bir hüner gösteriyordum. Hz. Muhammed'den nazar aldığımdan taşın suskun dudaklarını dile getiriyordum.]

34 1., 2. ve 3. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

4. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

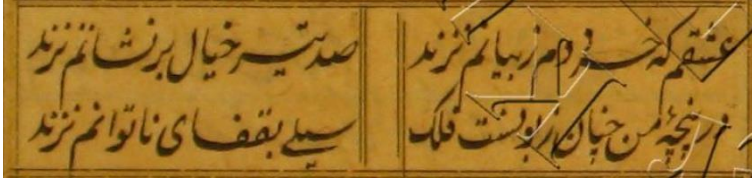
35 1., 3. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

2. mısradaki vezin aksamaktadır.

29.³⁶

Husnem ki şodem be-çeşm-i hüd 'âşık-ı hüd
 'Azrāyem u der-ışk-ı hodem Vâmık-ı hüd
 Çün nîst çu men be-ķavl-i hüd şādık-ı hüd
 Z'ān rû kerdem vişāl-i hüd lāyık-ı hüd

[=(Ben), kendi gözümle kendime âşık olan güzelliğim. Azra'yım ve kendi aşkımda bizzat Vamık'ım. Benim gibi kendi sözüne sadık kalan olmadığından kendi vuslatımı kendime layık ettim.]

30.³⁷

'İşkām ki h̄red dem ze-beyānem ne-zened
 Şad tîr-i hayāl ber-nişānem ne-zened
 Der-pençe-i men çonān zebūn-est felek
 Sîlî be-ķafā-yı nā-tevānem ne-zened

[=Aşkım ki akıl benim hakkımda bir beyanda bulunmaz. Yüzlerce hayal oku bana isabet etmez. Felek benim pençemde öyle perişandır ki güçsüz enseme bir tokat (bile) atmaz.]

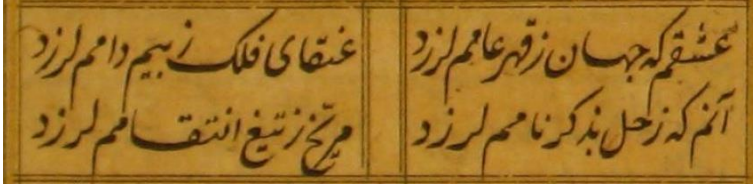
³⁶ 1. ve 3. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

2. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûl

4. mısra: Mef'ûlün Fâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

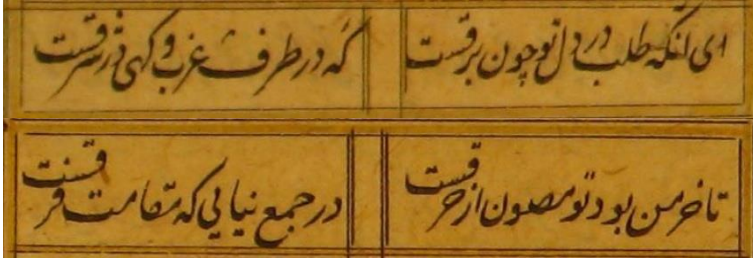
³⁷ 1. mısra: Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûl

2., 3. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ûl

31.³⁸

‘İşkâm ki cihân ze-ķahr-ı ‘âmem lerzed
 ‘Anķā-yı felek ze-bīm-i dāmem lerzed
 Ānem ki Zuhāl be-zıkr-i nāmem lerzed
 Mirrīh ze-tiğ-i intikāmem lerzed

[=(Ben) aşkım ki dünya benim her tarafa yayılmış kahrımdan titrer. Felek Anka’sı kapanımın korkusundan titrer. (Ben) oyum ki Zuhal, adımın anılmasından (dolayı) titrer. Mirrih (de) intikam kılıcımdan titrer.]

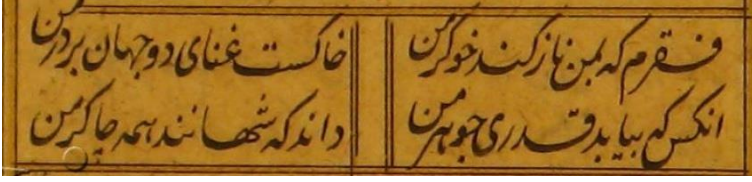
32.³⁹

Ey ān ki ṭaleb der-dil-i to çün barķ-est
 Geh der-ṭaraf-ı ġarb u gehī der-şarķ-est
 Tā hırmen-i būd-ı to maşūn ez-ħarķ-est
 Der-cem’ ne-y-āyī ki maķāmet farķ-est

[=Ey gönlündeki arzu şimşek gibi bazen batı bazen de doğudan (parlayan) o kişi! Senin varlık harmanın yanmaktan korunduğu için sen cem (makamına) gelmiyorsun; çünkü senin makamın fark (makamıdır).]

³⁸ Tüm mısralar aynı vezinle yazılmıştır: Mef’ûlü Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fâ’

³⁹ Tüm mısralar aynı vezinle yazılmıştır: Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlün Fâ’

33.⁴⁰

Fakrem ki be-men nâz koned hûger-i men
 Hâk-est ġinâ-yı do cihân ber-der-i men
 Ân kes ki be-yâbed aderî cevher-i men
 Dâned ki şehânend heme çâker-i men

[=(Ben) fakirliğim ki dostum bana naz yapar. Benim kapımda iki dünyanın zenginliği topraktır. Benim cevherimin kıymetini anlayan o kişi, kölelerimin hepsinin padişahlar olduğunu bilir.]

34.⁴¹

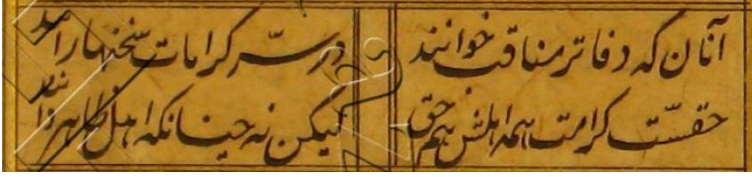
Ânem ki derûnem be-şafâ çûn şar-est
 Kârem ne riyyâ ne sum'a vu ne zer-est
 Her ġüne şıfat-hâ ki rusûm-ı far-est
 Der-ulzum-i cem'-i eadiyyet ar-est

[=(Ben) içi neşeyle aydınlık olan o (kişiyim). İşim ne riya ne gösteriş ne de ikiyüzlüktür. Farklılığı gösteren her türlü sıfat, birlik topluluğunun denizinde boğulmuştur.]

40 Tüm mısralar aynı vezinle yazılmıştır: Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûl

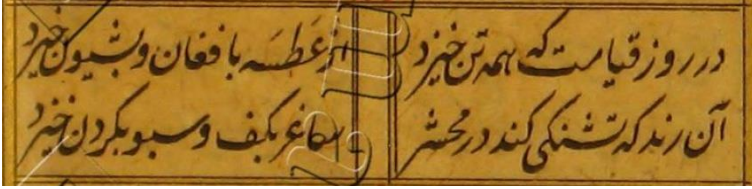
41 1., 3. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlün Fâ'

2. mısra: Mef'ûlü Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fâ'

35.⁴²

Ānān ki defātir-i menākīb ḥvānend
 Der-sırr-ı kerāmāt soḥen-hā rānend
 Ḥaqq-est kerāmet همه ehleş hem ḥaḳ
 Liken ne-çonān ki ehl-i zāhir dānend

[=Menkıbe defterlerini okuyan o kişiler, kerametlerin sırlarından bahsederler. Kerametlerin tamamı ve onları gösterenler hakır, gerçektir; ancak zahir ehlinin bileceği gibi değildir.]

36.⁴³

Der-rūz-ı kıyāmet ki heme ten ḥized
 Ez-‘aṭse be-fiḡān u be-şiven ḥized
 Ān rind ki teşnegī koned der-maḥşer
 Sāḡar be-kef u sebū be-gerden ḥized

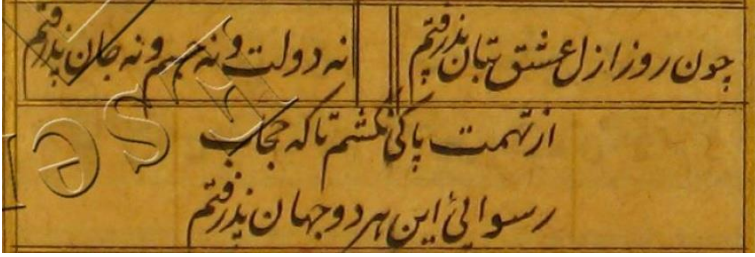
[=Bütün bedenlerin dirildiği kıyamet gününde (bütün bedenler) öksürük, inleme ve çılgınlıkla kalkarlar. Mahşerde susayan o rint, kadehi elinde ve testisi boynunda kalkar.]

⁴² 1. ve 4. mısra: Mef’ülü Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fâ’

2. ve 3. mısralar: Mef’ülü Mefâ’ilü Mefâ’ilün Fâ’

⁴³ 1. ve 2. mısralar: Mef’ülü Mefâ’ilü Mefâ’ilün Fâ’

3. ve 4. mısralar: Mef’ülü Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fâ’

37.⁴⁴

Çün rüz-ı ezel 'ışk-ı butân pezroftem
 Ne devlet u ne cism u ne cân pezroftem
 Ez-tohmet-i pâkî ne-keşem tâ ki hicâb
 Rusvâyî-i in her do cihân pezroftem

[=Ezel günü put (gibi güzellerin) aşkını kabul ettiğim için saadeti, bedeni ve canı kabul etmedim. Pâk olmanın töhmetinden utanmayayım diye bu iki dünyanın rüsvalığını kabul ettim.]

Sonuç

1. Bu çalışmada, *Cevrî Divanı*'nda yer alan; ancak şimdiye kadar yapılan çalışmalarda çevirilerine yer verilmeyen 37 adet Farsça rubai çeviri yazıyla verilmiş ve Türkçeye kazandırılmıştır.
2. *Cevrî Divanı* üzerine yapılmış önceki çalışmalarda rubailerin yeri hakkında verilen bilgilerde hataların olduğu tespit edilmiş ve bu rubailerin, incelenen nüshalardan yalnızca Nuruosmaniye Kütüphanesi 2370 numarada kayıtlı nüshada yer aldığı anlaşılmıştır.
3. Mevlevîlik, Bayramîlik ve Melamîlik gibi tarikatlarla ilişkili olduğu bilinen şair, rubailerinde tasavvufî kelime, remiz ve kavramları sıkça kullanmıştır.
4. Şair rubailerinde kimi zaman tasavvufla ilgili bir mevzuu işlemiş kimi zaman ise tasavvuf yolcularına tavsiye ve eleştirilerde bulunmuştur.

⁴⁴ 1., 2. ve 4. mısralar: Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlün Fâ'

3. mısra: Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûl

5. Cevrî'nin verdiği nasihatler şöyle sıralanabilir: İnsanın amacı marifet-i nefstir. Bu uğurda tasavvuf mertebelerini bir bir katederek insan-ı kâmil olmaya çalışan derviş, aklını ve hislerini bir kenara bırakmalıdır. Maddî ve manevî tüm arzularından geçmek suretiyle "ölmeden önce ölmek", bahsi geçen mertebeleri aşmada önemli bir eşiktir. Ayrıca derviş, sema ve zikrin zevkine ulaşmak için ruhen ve şeklen hazır bulunmalıdır.
6. Cevrî'nin rubailerinde temel olarak eleştirdiği tip tasavvuf yolunun yolcusu olduğunu iddia eden; ancak yanlış davranışlarda bulunan derviştir. Böyle kimseler vahdete eriştiğini iddia etmekte; fakat yalnızca vahdetin dedikodusunu yapmaktadır. Heva ve hevesinin peşinden gitmekte, bu hâliyle sülûkun mertebelerine ve hakikatlere bütünüyle vakıf olduğunu zannetmektedir. Bunlar dışında şair, zekasıyla gururlananları, sürekli şaraptan ve onun mucidi olan Cem'den bahsederek dünyevi arzular peşinde koşanları ve nefsinin esiri olanları eleştirir.
7. İnsan-ı kâmilin gönlünün renksiz oluşu ve bu "renksizlik rengi"nin sıbgatullahtan geldiği; dünyanın, insanların, varlık ve yokluk kavramlarının bir kuruntudan ibaret olduğu; aklını ve hislerini dost edinmeyen insanın üstünlüğü gibi konuların yanında şairin Farsça rubailerinde aşk konusunu da sıkça işlediği görülmüştür.
8. Şiir yazacak kadar Farsça bildiği anlaşılan Cevrî, klasik Türk edebiyatı geleneğinde yetişmiş şairlerin medrese eğitimleri sırasında öğrendikleri dile ne kadar hâkim olduklarını gösteren bir numunedir.

Kaynakça

- ALKAYA, Yeliz (2018), *Cevrî, Hall-i Tahkîkât ve 'Aynü'l-Füyûz İnceleme- Metin (1b-36b)*, Kocaeli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.
- ASLAN, Mustafa (1998), "Cevrî Dîvânı'nda Mûsikî", *Türk Kültürü*, Yıl: 36, S. 422, Ankara, s. 361-371.
- ASLAN, Mustafa (2002), "Cevri Divanı'nda Yazı İle İlgili Kelime ve Terimler", *TDAY-Belleten/II*, Ankara, s. 1-24.
- ATİK, Arzu (2012), "Bir Hulasa Denemesi: Cevrî ve Selîmnâme'si", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 8, İstanbul, s. 21-36.
- ATİK, Arzu (2013), "Cevrî İbrâhîm Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://www.turkedebiyatiiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=277> (ET: 05.05.2019)
- AYAN, Hüseyin (1981), *Cevrî: Hayâtı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- AYAN, Hüseyin (1987), "Cevrî", *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri Tarih-Antoloji-Ansiklopedi*, c. 5, İstanbul: Ötügen-Söğüt Yayınları, s. 178-192.
- AYAN, Hüseyin (1993), "Cevrî İbrâhîm Çelebi", *DİA*, c. 7, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 460-61.
- AYDIN, Haluk (2005), "Cevrî'nin Bugün Balıkesir'de Bulunmayan İlyas Paşa Camii ve Mevlevihanesini Konu Edinen Kasidesi", *Balıkesir 2005 Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, Balıkesir Belediyesi Yayınları, Balıkesir, s. 529-540.
- AYDIN, Haluk (2009), "Cevrî Divanı", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 39, Erzurum, s. 85-94.
- AYDIN, Haluk (2010a), "Cevrî Divanı'nın Fahri Bilge Nüshasında Yer Alan Neşredilmemiş Şiirler", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13, S. 23, Balıkesir, s. 207-221.
- AYDIN, Haluk (2010b), *Cevri Divanı'nın Tahlili*, Balıkesir Üniversitesi, Doktora Tezi, Balıkesir.
- AYDIN, Haluk (2018), "Cevrî'nin Mesnevi Nazım Şekliyle Yazılmış Bilinmeyen Bir Manzum Eseri Üzerine", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 62, Erzurum, s. 1-10.

- AYNUR, Hatice (2015), "Çelebiler Çağından Bir Çelebi: Cevrî Çelebi", *Uluslararası Katip Çelebi Araştırmaları Sempozyumu*, 26-28 Mart, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir.
- AYNUR, Hatice (2015), "Evliyâ Çelebi *Seyâhatnâmesi*'nde Cevrî Çelebi ve Tarih Manzûmeleri", *Journal of Turkish Studies = Türklük Bilgisi Araştırmaları: Çekirge Budu, Festschrift in Honor of Robert Dankoff*, c. 44, Aralık, Ankara, s. 151-178.
- CEYHAN, Adem (2006), "Dört Seçkin Dost'un Portresi: Cevrî İbrâhim Çelebi'nin *Hilye-i Çihar-Yâr-i Güzîn'i*", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, Manisa, s. 1-28.
- ÇAPAN, Pervin (2007), "Kasideye Gelen Nevruz: Cevrî'nin Nevruzîyyesi", *Tunca Kortantamer İçin*, Editör: Yavuz Akpınar, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, s. 201-216.
- DİLÇİN, Cem (1983), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- DONUK, Suat (2013), "Cevrî ve ve *Nazm-ı Niyâz* Mesnevisi", *TÜBAR: Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 33, Niğde, s. 93-126.
- ERKAL, Abdülkadir (1999), "Türk Edebiyatı'nda Hilye ve Cevri'nin '*Hilye-i Çâr Yâr-ı Güzîn'i*", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 12, Erzurum, s. 111-131.
- GÜLEN, Fatma Nur (2015), "17. Yüzyıl Şairlerinden Neşâtî, Nâ'îlî, Cevrî'nin Şeyhülislâm Bahâyî Efendi'ye Yazmış Olduğu Kasideler", *Turkish Studies: Prof. Dr. Muhammed Yelten Armağanı 10*, S. 8, Bahar, Ankara, s. 1175-1194.
- GÜLMEZ, Sema (2006), *Cevri İbrahim Çelebi ve Hilye-i Çihar-Yâr-ı Güzîn Adlı Eseri*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- GÜMÜŞ, Zehra (2009), "Mesnevî'ye Cevrî'nin Manzum Şerhi: *Hall-i Tahkîkât*", *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: Prof. Dr. Cem Dilçin Adına 4*, S. 6, Ankara, s. 231-250.
- HİDAYETOĞLU, Selâhaddin (1986), *Cevrî'nin Aynü'l-Füyûz Adlı Eserinin Tenkidli Metni*, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- İNCE, Ömer (1991), *Cevrî Dîvânı'ndaki Tarihî ve Efsanevî Unsurların Tespiti ve İşlenişi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- KELEŞ, Reyhan (2008), *Şeyhülislâm Yahyâ, Cevrî, Nedîm Dîvânlarında Gönül*, Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

- KÖKSAL, M. Fatih (1997), "Bir Kasîde İki Şair: Nef'î, Cevrî", *TÜBAR: Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 4, Niğde, s. 191-202.
- SARAÇ, M. A. Yekta (2014), *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, Gökkuşbe Yayınları, İstanbul.
- SAKARYA, Simge (2018), *Cevrî ve 'Aynü'l- Füyûz İnceleme-Metin (37a-70b)*, Kocaeli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.

